

UZLETİN ÖNEMİ*

Es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llâhi ve berekâtühû!..

Aziz ve sevgili Akra dinleyicileri! Cumanız mübarek olsun... Allah sizi dünyanın ve ahiretin her türlü mutluluklarına lütfuyla, keremiyle erdirsin...

Bugün *uzlet*'ten bahsetmek istiyorum. Size Avusturya'dan, Avusturya'nın bir kasabasından *uzlet* üzerine bir konuşma yapmak istiyorum.

Biliyorsunuz, *uzlet*'i tanırıyorsunuz, duyduğunuz, bildiğiniz bir kelimedir, bir kavramdır. *Azele* kökünden *azletmek* veya *uzlet etmek* diye iki masdarını bilirsiniz. *Azletmek*, bir memuru, yüksek memuru görevinden ayırmak demek oluyor. “Padişah hazretleri sadrazamı makamından azleyledi.” diyoruz, yâni ayırdı demek. “Kişi *uzlet* etti.” diyoruz. Yâni, kendisini insanlardan ayırdı, bir kenara çekildi demek oluyor.

Bir de hadis-i şerifte daha güzel bir mânâsı var. Hocamız Rh.A, cennetmekân Mehmed Zâhid Kotku da, dervişler i'tikâfa girerken niyette şöyle niyet edin derdi:

“—Ben şuraya kendimi kapatayım da, insanlara zararım olmasın. Şerrimi, zararımı insanlardan çekmiş, almış olayım! Zararım dokunmaması için bir kenara çekiliyorum.” diye.

* Bu konuşma; Merhum Dr. Metin Erkaya tarafından, titizlikle çalışılarak metne dönüştürülmüştür. Mekanı Cennet olsun

Tabii bu tevazu oluyor. “Ben gireceğim de, kemâlât-ı ahlâkıyyeye, mâneviyyeye sahip olacağım da evliyâ olacağım!” filan diyerek girmek başka; bir de, “Ben aciz naçiz kul bir kenara çekileyim de, başka insanlara zararım olmasın.” diye girmek, tevazu dediğimiz şeye daha uygun olduğundan böyle niyet ettirir, böyle alırdı i’tikâfa... O da bir mânâ tabii.

Uzlet, kendisini insanlardan çekmek veya kendisinin insanlara zararı dokunmasın diye şöyle bir kenara, öteki insanlara zarar vermemek için bir kenara çekilmek.

a. Peygamber SAS’in Uzleti

Tabii uzlet, *İhyâu Ulûm* gibi büyük tasavvufî eserlerde bir bölüm olarak anlatılan, geniş bir konudur. Esas itibariyle İslâm cemiyet dinidir, cemaat dinidir, topluluğa önem verir. İnsanların bir arada oturmasına, konuşmasına, bilişmesine, tanışmasına, dost olmasına, beraber çalışmasına çok büyük önem verir. Ve topluluğu koruyucu her türlü güzel emirlere, kanunlara sahip bulunuyor İslâm dini. Bu bakımdan İslâm’ın en önemli özelliklerinden birisi, sosyal yönü çok kuvvetli olan bir din olmasıdır diyebiliriz. Fakat bunun yanında yine, uzlet denilen bir mesele de mevcut.

Hatta bu nereden, nasıl oluyor diye, şöyle bir düşünecek olursak: Biliyorsunuz Peygamber SAS Efendimiz bu uzlet denilen hali bir müddet kendisi, kendi isteğiyle yaşamış. Hatta tarih kitaplarında, sîret kitaplarında, Peygamber Efendimiz’in hayatını anlatan kitaplarda,

“Peygamber Efendimiz SAS’e peygamberlikten önce uzlet sevdirdi.” buyruluyor. Yâni demek ki, yalnız kalmayı istemeye başlamış cân u gönülden. Onun için de biliyorsunuz, Peygamber SAS Efendimiz Hıra Mağarası’na çekilirdi.

Hacca gidenlerin bir kısmı Hıra Dağı’nı görmüşlerdir. Hıra Dağı, Mekke-i Mükerrreme’den Mina’ya giden yol üzerinde. Mina’ya doğru giderken solda kalan ovanın ortasında dik bir dağdır. Ama çok sivri bir dağdır. Ben arkadaşlarla konuşurken, tepesi Mevlevî külahı gibi derdim. Hakikaten ortada birden sipsivri yükselen bir dağ... Tabii insanın gücüne, kuvvetine göre kırk beş dakikada, bir saatte, bir buçuk saatte tırmanılabiliyor. Çok yalçın bir kayalık dağ...

Ta yukarısına çıktığınız zaman, orada Peygamber SAS Efendimiz’in uzlet eylediği mağarayı görebiliyorsunuz. Çok nefis bir yer. Böyle bir kayanın yarığı, içeriye doğru gittikçe incelerek gidiyor. Oraya oturduğunuz zaman kibleye doğru, tabii yarığın öbür tarafına insanın ulaşması mümkün değil. Çünkü gittikçe daralarak gidiyor. Fakat oradan bu tarafa, eyrkondeyşın (*aircondition*) gibi çok güzel, püfür püfür hava geliyor. Çevresi oradan sıcak olmasına rağmen, oradan çok serin, güzel bir hava geliyor. Çok tatlı, güzel bir mekân...

Tabii, insanların oraya gelmesi çok zor... Yâni, sıradan insanların şuraya uğrayayım demesi mümkün değil, çok yalçın olduğu için... Bayağı bir zahmetle çıkıldığı için, Peygamber Efendimiz orayı seçmiş ki, kimsenin kendisine

gelip de, “Ne yapıyorsun burada, nasılsın, iyi misin?” diye huzurunu bozacak bir durum bahis konusu değil. Hatice Validemiz RA bazen ona yemek götürürmüş. Bazen kendisi gelir, yemeği alır, götürürmüş. Orada, günlerce yalnız başına o mağarada kalırmış.

Mağaranın sol tarafında, yere böyle yatay olarak konulmuş gibi olan güzel bir taş var, büyükçe de bir taş. Şöyle aşağı yukarı iki metre eninde, üç-üç buçuk metre boyunda gibi... O kadar düz konulmuş ki, o kadar muntazam konulmuş ki... Tabii orada bir kayayı böyle koymak beşerin işi değil, Allah nasib etmiş, öyle yaratmış, öyle eylemiş. Oraya durduğunuz zaman, bütün ova ayağınızın altında... Bir de Harem-i Şerif görülüyordu benim çıktığım zaman. Şimdi yüksek binalar yapıldı, belki görülmez ama, Kâbe-i Müşerrefe'nin olduğu yer oradan direkt baktığınız zaman görülüyordu.

Çok şâhâne, güzel bir yer. Manzarası tariflere sığmaz. Bir geminin en üst, ön tarafı gibi böyle her taraf ayağının altında...

Efendimiz oraya gidip, orada günlerce yalnız kalıp, o yıldızlı, pırıl pırıl, berrak Hicaz seması altında ne güzel geceler geçirmiştir. İnsan anlayabiliyor.

Onun öyle Hıra Mağarası'na gitmesini gören kavmi, yâni Kureyş, Mekke ahâlisi demişler ki:

عَشِقَ مُحَمَّدٌ رَبَّهُ

(Aşık muhammedün rabbehû) “Muhammed Rabbine aşık oldu, ondan yapıyor bunu.”

Tabii, Peygamber SAS Efendimiz’in Allah-u Teâlâ Hazretleri’ne karşı bağlılığı, kulluktaki derecesi tariflere sığmaz. Elbette öyle, elbette aşık-ı sâdıkı Allah-u Teâlâ Hazretleri’nin... Ama daha peygamber olmadan, böyle bir uzlet kendisine sevdirmiş ve günlerce böyle تنها, böylesine تنها, böylesine güzel bir yerde, böylesine tefekküre açık bir yerde kalmış Peygamber SAS Efendimiz.

Tabii İslâm’da, Peygamber Efendimiz nümûne-i imtisâlimiz olduğundan, yâni model insan, örnek insan olduğu için, büyüklerimiz de aynı şekilde, kâmil bir insan olmak için böyle yapmak gerektiğini düşünmüşler. Zaten Peygamber SAS Efendimiz’in hadis-i şerifleri de var. Buyuruyor ki:¹

مَنْ أَخْلَصَ لِلَّهِ أَرْبَعِينَ يَوْمًا ظَهَرَتْ يَنَابِيعُ

الْحِكْمَةِ مِنْ قَلْبِهِ عَلَى لِسَانِهِ

(القضاعي عن ابن عباس؛ ش. حل. عن مكحول)

¹ Kudâî, *Müsnedü’ş-Şihâb*, c.I, s.285, no:66; Abdullah ibn-i Abbas RA’dan. İbn-i Ebî Şeybe, *Musanef*, c.XIII, s.231, no:35485; Abdullah ibn-i Mübârek,

Zühd, c.I, s.359, no:1014; Ebû Nuaym, *Hilyetü’l-Evliyâ*, c.X, s.70; Mekhul Rh.A’ten.

Kenzü’l-Ummâl, c.II, s.24, no:5271; *Keşfü’l-Hafâ*, c.II, s.224, no:2361;

Câmiü’l-Ehâdîs, c.XXXXI, s.394, no:45421; RE. 398/11.

(*Men ahlesa li'llâhi erbaîne yevmen*) “Kim ihlâs ile zamanını, kırk gün Allah-u Teâlâ Hazretleri’ne tahsis ederse, (*zaherat yenâbîü’l-hikmeti min kalbihî alâ lisânihî*) gönlünden lisânına hikmet pınarları şırıl şırıl akmaya başlar.”

Sonra, Kur’an-ı Kerim’de bildiriliyor. Mûsâ AS, o da Allah’ın bir peygamberi; ona ve bizim Peygamberimiz’e salât ü selâm olsun... O da Tur Dağı’nda otuz gün kaldı. On gün daha ilavesiyle, kırk gün kaldı. O da Kur’an-ı Kerim’de bildirildiği için:

وَوَاعَدْنَا مُوسَىٰ ثَلَاثِينَ لَيْلَةً وَأَتَمَمْنَاهَا بِعَشْرٍ

(الأعراف: ١٤٢)

(*Ve vâadnâ mûsâ selâsîne leyleten ve etmemnâhâ bi-aşrin*) “Mûsâ AS’a otuz gece vâde verdik ve ona on gün daha ilâve ederek kırka tamamladık.” (A’raf, 7/142) diye Kur’an’da bildirildiği için, bu Kur’an’ın işareti olmuş oluyor. Büyüklerimiz bu işareti kavramışlar ve bu çalışmayı kendi hayatlarında yapmışlar.

Kırk gün olduğu için, buna Arapça *erbaîn* derler. *Erbaîn*, yâni kırk demek. Kırk rakamının adı. Farsça’da kırk *çil*’dir. *Çihil* veya *çil*... Kırk günlük mânâsına *çile* demişler. Bir de insan işte böyle yalnız kalarak, uzlette yalnız kalarak çalıştığı için, *halvet* de demişler. Bu halvet çalışması gerekiyor, yapılıyor. Çünkü en kıymetli ibadet tefekkürdür.

لَا عِبَادَةَ كَالْتَفَكُّرِ

(طب. هب. والقضاعي عن علي)

(*Lâ ibâdete ke't-tefekkür.*)² “Düşünmek kadar şerefli, kıymetli, sevaplı bir ibadet asla yoktur. Tefekkür etmek, düşünmek çok sevaplı bir ibadettir.” buyruluyor.

Hatta:

تَفَكُّرُ سَاعَةٍ خَيْرٌ مِنْ عِبَادَةِ سَنَةٍ

(*Tefekkürü sâatün, hayrun min ibâdeti senetin*)³ “Bir saatlik tefekkür, bir miktar tefekkür bir senelik ibadetten daha hayırlıdır.” diye rivayet var.

فَكْرَةُ سَاعَةٍ خَيْرٌ مِنْ عِبَادَةِ سِتِّينَ سَنَةٍ

(أبو الشيخ فى العظمة عن أبى هريرة)

(*Tefekkürü sâatün, hayrun min ibâdeti sittîne senetin*)⁴ “Bir saatlik tefekkür, bir miktar tefekkür altmış yıllık ibadetten dahahayırlıdır.” diye rivayet var.

² Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.III, s.68, no:2688; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.IV, s.157, no:4647; Kudâî, *Müsnedü'ş-Şihâb*, c.II, s.38, no:836; İbn-i Ebi'd- Dünyâ, *el-Vera'*, c.I, s.122, no:216; Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, c.VI, s.240; İbn-i Hibbân, *Mecrûhîn*, c.II, s.306, no:1014; Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, c.V, s.179, no:7889; Hz. Ali RA'dan.

İbn-i Ebi'd-Dünyâ, *Vera'*, c.I, s.122, no:216; Hz. Hasan RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.XVI, s.163, no:44135, 44136; *Keşfü'l-Hafâ*, c.II, s.2039, no:3038; *Câmiü'l-Ehâdîs*, c.XVI, s.446, no:17233, 17253; RE. 482/3.

³ *Keşfü'l-Hafâ*, c.II, s.369, no:1004.

⁴ *Kenzü'l-Ummâl*, c.III, s.106, no:5710; *Keşfü'l-Hafâ*, c.II, s.369, no:1004; *Câmiü'l-Ehâdîs*, c.XIV, s.463, no:14734.

Bunlar tabii tefekkürün cinsine, güzelliğine, derinliğine, tesirliliğine göre, sevabı farklı olur. Bütün ibadetler böyle. Yâni bir insan aynı imamın arkasında bir namaz kılar, bir sevap alır. Ama öteki insan çok ârifdir, çok tatlı bir insandır. O aynı namazdan bin sevap alabilir. Bu hadis-i şeriflerde bildirilen bir husus.

O tefekkürün olması için de, insanın biraz gürültüden, patırtıdan, hay huy-u dehirden... Yâni böyle şairlerin veyazarların dediği gibi:

“—Bedbaht burada kal, bu yeşilliği gör! Dehrin hayından huyundan sana ne?” dediği gibi edebiyatçıların. Biraz böyle gürültüden, patırtıdan, kahveden, kalabalıktan ayrılıp, sakın bir yerde başını dinlemesi gerekiyor.

Hatta, bir insana mühim bir iş sorulduğu zaman; “Dur, biraz düşüneyim de öyle cevap vereyim!” der insan. Düşünmek için şöyle bir sakın, تنها zaman, zemin arar. İşte onun için, büyüklerimiz bu saati, zaman ve zemini ayırmışlardır hayatlarında...

b.Ma’rifetullahâ Ermenin Şartları

İbrâhim Hakkı Erzurumî Hazretleri KS, biliyorsunuz çok güzel *Ma’rifetnâme* isimli eser yazmış. Orada, *Ma’rifetnâme*’de insanın iyi bir müslüman olması için, nefsini yenmesi için ve ahlâkını tasfiye edebilmesi, kalbini nurlandırabilmesi için neler yapması gerektiğini söylüyor tabii. Ma’rifetullahâ ermek için, ârif-i billâh olmak için, erenlerden, evliyâdan olmak için bir müslümanın ne yapması gerektiğini, o

kitabını yazarak göstermeye çalışmış. Kitabının tertibinde bu var, amacında bu var...

Orada tabii, “Bir müslüman bu iç aleminin derin esrârına âşina olmak için, iç alemini tanıyabilmek için, oradan da ma’rifetullahı erebilmek için bir şeyler yapması lâzım!” diyor. Nedir?..

1. “*Taklîl-i taâm.*” diyor. Yemeği azaltacak. İnsan çok yemek yerse nefsi azar. Yemeği biraz azaltacak, oruç filan tutacak. Nefsi zayıflayacak, kalbi nurlanacak, duyguları pırıl pırıl olacak. *Taklîl-i taâm*, taamı azaltmak.

Yâni öyle oturup da, bir oturuşta bir kuzuyu yemiş bir pehlivan. İyi ama, onu yediği zaman insan yerinde duramaz, bir şeyler yapmak ister. Nefsini de insan böyle kuvvetlendirdiği zaman hakim olamaz nefesine. O nefis ona kötü şeyleri rahatlıkla yaptırabilir. Duyguları şiddetli olur. *Taklîl-i taâm* olacak; bir...

2. *Taklîl-i menâm* olacak; iki... *Menâm* da nevm demek, uyku demek. Az uyuyacak da gecenin o esrarından istifade edecek. Hani zamanın ve zeminin güzel tarafında yapmak dedik ya, zamanın güzel olan tarafı da tabii gecelerdir, gecelerin seher vakitleridir. Arifler o vakitlerde uyumamışlar da o gecenin güzelliğinde irfanlarını arttıracak ibadetler, zikirler, istiğfarlar eylemişler.

*Dağlar ile taşlar ile,
Çağırayım Mevlâm seni,
Seherlerde kuşlar ile,
Çağırayım Mevlâm seni.*

diyerek o güzel vaktin medhini yapmışlar şiirlerinde. Tabii taklîl-i menâm, az uyumak da lâzım!..

Zaten uyku fazla olduğu zaman, tabii olmaz diyoruz, kaşlarımızı çatıyoruz:

“—Kalk bakalım evlâdım, olmaz bu kadar uyumak, haydi bakalım dersinin başına! Haydi bakalım, okula geç kalıyorsun!..” diyoruz.

Yâni bu uyku uyudukça artar. İnsan tembelleştikçe tembelleşir. Sabahtan akşama uyuyan koca göbekli bir kimse olur. Öyle olmamak için tabii zaten biz kendi etrafımızda terbiyesi üzerimizde olan insanlara da bunu, terbiye edip, söyler dururuz çoluk çocuğumuza halk olarak. Evet, taklîl-i menâm da olacak.

3. Sonra *taklîl-i kelâm* olacak. Tabii insan çok konuştuğu zaman hatalı sözleri çok söyler. Bir de insana geveze derler. “Nedir bu?” derler yâni biraz insan konuştuğu kadar dinlemeyi öğrenmeli, tefekkür etmeyi öğrenmeli, sonra dır dır dır, vır vır vır makineli tüfek gibi konuşmak derler. Onun için tabii, kelâmı da azaltmak gerekiyor.

Onun için, az konuşmayı tercih etmişler, kendilerini tutmuşlar. Çok konuşmayı uygun görmemişler büyüklerimiz.

4. Sonra bir de *uzlet-i enâm* diyor. Yâni enâm, insanlar demektir burada. *Elif-nun-elif-mim* ile. En’âm değil yâni. En’âm nimetler demek. En’âm cüzü var, Kur’an-ı Kerim’in bir cüzü, o değil. Bu enâm, a’sı uzun, e’si kısa. *Uzlet-i*

enâm; yâni insanlardan biraz ayrılacak. Kahvede, stadyumda, gürültüde, patırtıda, istasyonda vs.de insan güzel çalışma yapamaz. Şöyle sakın, huzurlu bir yer arar. Oralarda çalışmayı düşünür. Başını dinleyecek bir yer ister dinlenmek için. Veya çalışma yapacaksa meselâ bir yazarı düşünelim, bir şairi düşünelim: Aman der ilhamım kaçıyor der. Yâni birisi kapıyı açıp gıcırt, selâm bile verse “Eyyvah! Aklım dağıldı.” der, sakın bir yer ister. Uzlet-i enâm, enâm da lâzım. Çünkü insanlar insanları meşgul ediyorlar. Yâni olur olmaz şeyle, kendisinin planı dışındaki şeylerle meşgul ediyorlar.

Bir de tabii *zıkr-i müdâm* demişler. Zıkrın de sevabı çok. Dün akşam okudum kitapta: Sahabe-den bir zât-ı muhterem yürürken de zikredermiş, daima Allah’ı zikrederek yürürmüş. Bir miktar yolu zikretmeden yürümüş, aklı başına gelmiş, “Ah, ben şu mesafeyi zikretmeden yürüdüm.” Hemen geriye dönmüş, o zikretmeden yürüdüğü mesafenin başına tekrar gelmiş. Tekrar oradan zikrederek yürümeye devam etmiş. Demiş ki:

“—Yâ Rabbi bak ben seni zikrediyorum, sen de beni zikrinden unutma.”

Bu duası ayet-i kerimeye dayanıyor. Kur’an-ı Kerim’de Allah-u Teâlâ Hazretleri lütfuyla, keremiyle buyurmuş ki:

“—Siz beni zikrederseniz, ben de sizi zikrederim.”

Yâni kul Allah’ı zikrettikçe, alemlerin Rabbi Allah-u Teâlâ Hazretleri de kulunu zikrediyor.

Muazzam bir şeref... Çok büyük, çok kıymetli bir şey tabii bir kul için.

Onun için, öyle demiş; “Bak ben seni zikirsiz geçirdiğim bu yolu tekrar geri döndüm. Zikirle devam ediyorum. Aman yâ Rabbi sen de beni zikrinden unutma.” diye dua etmiş.

Bir de biliyorsunuz hani sabah namazlarından sonra hocaefendiler mihrabda Kur’an-ı Kerim’i okurlar, *Huva’llâhu’llezî* ayetlerini. Bazıları da yukarıdan alır, daha önceki ayetlerden başlayarak okur. Hadis-i şerîfte sadece son üç ayet, *Huva’llâhü’llezî* tavsiye edilmiş:

“—Kim sabah namazından sonra bu üç ayeti okursa akşama kadar yetmiş bin melek kendisine tevbe istiğfar eder.” diye.

Ondan okuyoruz ama, bazıları yukarıdan alır. Orada ne deniliyor daha yukarıdaki bir ayet-i kerimede:

وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ نَسُوا اللَّهَ فَأَنْسَاهُمْ أَنْفُسَهُمْ

(الحشر: ١٩)

(*Ve lâ tekûnû ke’llezîne nesu’llâhe feensâhüm enfüsehüm.*) “Sakın Allah’ı unutan gafil kullar gibi olmayın! Cahil ve gafil, Allah’ı hiç hatırına getirmeyen gafil, cahil kullar gibi olmayın. Allah o zaman kendilerinin menfaatlerini unutturur, kendilerinin nefislerini unutturur. Kendilerinin ahirette sevap kazanmalarının imkânlarını hatırlamayı unutturur onlara.” (Haşr, 59/19) diye, sonucun kötü olacağını bildiriyor ayet-i kerime.

Tabii o sahâbi onu da şey yapmış oluyor. “Yâ Rabbi bak ben seni unutmadım, sen de beni unutma!.. Beni Allah’ı unutanların uğradığı cezalara çarptırma!” demiş oluyor.

Zikr-i müdâm da tabii çok önemli. Ebû Hüreyre RA’ın iki bin düğümlü bir ipliği varmış. Yâni portatif tesbih demek ki. İpliğin üzerine düğüm yapmış, düğüm yapmış, düğüm yapmış, iki bin düğüm... Onları çekmeden yatmazmış. Gününü üçe bölermiş. Bir bölümünü böyle ibadetle, Rasûlüllah’ın hadis-i şeriflerini tekrar etmekle geçirirmiş, Rasûlüllah’ın dizinin dibinden ayrılmazmış.

İşte bu gibi şeyleri tavsiye ediyor *Ma’rifetnâme*’sinde İbrâhim Hakkı-yı Erzurûmî Hazretleri. Yâni bunları yaparsa insan şöyle biraz iç alemini tanıyabilir, nefsini tanıyabilir. Ruhunun, nefsinin mahiyetini anlayabilir. Allah-u Teâlâ Hazretleri’nin sevdiği işleri yaptığı için de, gönül gözü açılır, gözünden perdeler kalkar, hakkı, hayrı görür, ârif olur diye bunları tavsiye etmiş.

c. Allah’la Ünsiyet

Tabii bunların bir de kırk günde yapılması filan meselesi var. Tabii Ramazan’da hiç olmazsa en aşağı on günde yapılıyor. Ramazanın son on gününde yapılan ibadete i’tikâf deniliyor.

Camiye geliyor, evinden camiye geliyor, camide yatıp kalkıyor, az uyuyor. Tabii, oruç da var Ramazan’da. Kimseyle de konuşmayacak, o da var. Zikre, ibadete de devam ediyor. O da var...

On gün oluyor. Tabii, kırk gün değil ama on gün oluyor. O da güzel bir şey elbette. Ramazan'da bunu birçok kardeşlerimiz el- hamdü lillâh yapıyorlar, Allah kabul eylesin...

Biraz da insanlardan geri çekiliyorlar. *El-ünsü bi'llâh*'ı öğreniyorlar. Ne demek *el-ünsü bi'llâh*?.. Allah-u Teâlâ Hazretleri'yle ünsiyet etmek. Mahremâne dostluk eylemenin lezzetlerini tadıyorlar. O mânevî âlemin zevkleri tariflere sığmaz.

Evliyâullahtan bir zât-ı muhterem tebessümle demiş ki:

“— Padişahlar bizim bu mânevî zevklerimizi bil-seler hazinelerden daha kıymetli, ülkelerden daha kıymetli olan buzevkleri; üstümüze orduyla gelirlerdi bunları bizim elimizden almak için, ver o hazineleri bana diye.” diye söylemişler.

Tabii bunun aksi, yâni Allah'la ünsiyet etmek güzel de,

الْإِسْتِئْنَسُ بِالنَّاسِ مِنْ عِلَامَاتِ الْإِفْلَاسِ

(*El-isti'nâsü bi'n-nâs, min alâmâti'l-iflâs.*) denilmiş; bu da güzel bir söz, hatırımda kalmış. Ne demek?.. Yâni, “İnsanlarla ülfete alışmak, insanlar olmadan yalnız durunca yapamamak, uff, patladım, aman vs. demek, hemen kendisini kahveye ve sâireye atmak, arkadaşlarının yanına atmak; bunlar iflasın alâmetidir.”

“—Dur bakalım, yalnızlığın kıymetini bil! Al bir kitap, oku! Kur'an-ı Kerim'i oku, çalış, ezberle, daha başka şeyler yap, vaktini tefekkürle geçir...”

Hayır, yapamıyor, ille insanların yanına gidecek:

“—Kulübe gideceğim, kahveye gideceğim, arkadaşlara gideceğim, olmaz.” vs.

E tabii, bu da iflâsın alâmeti olmuş oluyor. Halbuki uzletin, yalnızlığın insana sağladığı faydalar o kadar büyük ki... İnsan böylece ıslah oluyor. İnsan böylece gerçekleri öğreniyor. İnsan

böylece mütefekkir oluyor. İnsan böylece ârif oluyor. İnsan böylece Yunus Emre gibi oluyor, Mevlânâ gibi oluyor, İbrâhim Hakkı Hazretleri gibi oluyor. Onlar çok büyük zirveler, yâni muazzam insanlar. İşte bu eğitimle olduğu için, tabii bu yolu insanların münasib bir şekilde, tecrübeli bir mürebbînin emrinde yapmaları lâzım!

Tabii tefekkür deyince, onları da kısaca anlatayım. Biliyorsunuz tabii tefekkür çok büyük bir ibadettir. Sûkut da büyük bir ibadettir. Çünkü sükut tefekkürü hazırlıyor. Pekiyi neleri tefekkür edelim?.. En başta tabii Allah-u Teâlâ Hazretleri'nin nimetlerini... Âlâullah diyoruz, hani:

فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ

(الرحمن: ١٣)

(Febieyyi âlâi rabbikümâ tükezzibân.) “Ey insanlar ve cinler, Rabbinizin hangi nimetlerini inkâr ediyorsunuz, olur mu böyle şey.” (Rahman, 55/13) diye, hani Rahman Sûresi'nde çok tekrarlanan bir güzel ayet-i kerime var.

Âlâullah, Allah'ın lütufları, nimetleri, ihsanları, ikramları, insanoğluna verdiği kabiliyetler. Ve çevremizdeki sonsuz güzellikler. Hepsi bizim emrimize tahsis edilmiş. İnsan bunları incelediği zaman, Allah-u Teâlâ Hazretleri'ne şükür duygusu, hamd duygusu geliyor. Kâinâtın sahibine bağlılığı artıyor. Elbette bunları düşünmeli!..

Peki, Allah'ın zâtını düşünmek var mıdır?.. Allah'ın zâtını düşündüğü zaman insan tabii benzetmeye, teşbihe kaçabilir, hayaline yalan yanlış şeyler gelir. O şaşırtıcı olur, felâkete de götürür. Onun için:

“—Allah'ın zâtını düşünmeyin, âlâullahı düşünün, nimetlerinidüşünün!” diye buyrulmuş.

Tabii başka, Allah-u Teâlâ Hazretleri'nin işlerini düşünmek lâzım!.. Etrafımızda olan bütün olaylar Allah'ın işleri, kaderi; o yapıyor. Bunlardaki hikmetleri düşünmek lâzım, çevreyi, tabiatı incelemek lâzım! Onların güzelliklerini, işleyiş tarzındaki mükemmellikleri görmek lâzım!

Bunu batılılar bizden daha güzel yapıyorlar. Bir balığın şeklini inceliyorlar, gemiyi, denizaltıyı o şekilde yapıyorlar. Bir kuşun şeklini inceliyorlar uçağı ona göre yapıyorlar. Yâni tabiattan, tabiatı inceleyerek neler neler, ne ilimler çıkarttılar. Dünyayı inceleyerek neler buldular, coğrafi keşifler, ilmî keşifler, fizikî, kimyevî keşiflerle neler yaptılar. İşte bunları bir mü'min, Allah rızası için yapınca ne kadar sevap alır. Bunları düşünmek lâzım!..

Sonra tabii Allah'ın sözlerini düşünmek lâzım! Allah'ın sözü Kur'an-ı Kerim. Kur'an-ı Kerim'i düşünmek lâzım, onu tefekkür etmek lâzım!.. Bunlar çok önemli. Kur'an-ı Kerim'den ayrı, Peygamber Efendimiz ayrıca hadis-i kudsîler buyurmuş. Yâni Allah-u Teâlâ Hazretleri'nin kendisine bildirdiği bazı şeyleri ümmetine bildirmiş. "Allah-u Teâlâ Hazretleri buyurdu ki şöyle yapın böyle yapın..." diye. Onlara da hadis-i kudsî diyoruz, ilâhî hadis diyoruz. Onları düşünmeli!..

Allah Peygamber Efendimiz'i göndermiş, elbette onun hadis-i şerîflerini düşüneceğiz, hayatını düşüneceğiz, ahlâkını düşüneceğiz, onlardan ibret alacağız, kendimizi kontrol edeceğiz:

"—Ben Rasûlüllah'ın yolunda yürüyebiliyor muyum, yürüyemiyor muyum?.."

Bunlar çok önemli mukayeseler. Biliyorsunuz tefekkürün bir bölümü mukayesedir. Al Rasûlüllah'ın ahlâkını, mukayese et kendi ahlâkını ile, aradaki farkı kapatmaya çalış, Rasûlüllah'a benzemeye çalış!..

İnsan tabii böylece kendisinin fiillerini düşünmeli. Şimdiye kadar neler yaptı? Mazisi nasıl? Yaptığı kusurlara tevbe ve istiğfar eylemeli, iyiliklere hamd ü senâ eylemeli! Sözüne dikkat etmeli, hareketine dikkat etmeli!..

Bir de ileride ne yapacağını planlamalı. O plan da çok güzel. Akşamdan yarınki günü planlamalı, sabahtan o gün neler yapacağını planlamalı... Bu da çok önemli... Çünkü insan bir şeylere niyet edip planlarsa, yapamasa bile sevap kazanıyor. Bakın, ne kadar güzel bizim dinimiz! Onun için bunları da düşünmek lâzım!..

Bir de akşam eve gelince münasib zamanda o gün ne yaptığını değerlendirmeli, muhasebe yapmalı!.. Kendisini hesaba çekmeli!.. Halini düşünmeli, sevabını, günahını düşünmeli!.. Bu da tabii kendisinin hatalarını düzeltmesine sebep olur ve ertesi gün, daha sonraki ömründe güzel şeyler yapmaktan sevap alır.

Görüyorsunuz bu gibi faydaları olduğu için evliyâullah büyüklerimiz peygamberlerden aldıkları şeylerle böyle bu uzleti zaman zaman uygulamışlar, kendileri yapmışlar, Peygamber Efendimiz böyle yaptı diye, Mûsâ AS böyle yaptı diye kendileri bu şeyleri uygulamışlar. Ve talebeleri de yetiştirmek için ârif-i billah olsunlar diye, olgun insan, kâmil insan olsunlar diye bu çalışmayı yaptırmışlar.

Tabii, tamâmen insanlardan kopmak, tamâmen toplumdaki uzak kalmak, her şeyden kesilmek değil... Bu insanı mahveder. Tamamen uzlet insanı köreltir. Kabiliyetlerini köreltir ve zararlı olur. Topluma da zararlı olur. Çünkü herkes uzlet ederse, toplum olmaz. Yâni kum taneleri gibi olur. Çimento ile böyle karışık kum tanelerinin beton olduğu gibi, toplumun sapasağlam olması lâzım. Bu da müslümanın topluma ait görevlerini yapmasıyla olacağından, tamamen uzlet yoktur.

Muvakkat bir zaman için, kendini anlamak, tanımak için, kemâlâtı kazanmak için, nefsini terbiye etmek için, ahlâkını güzelleştirmek için, kalbini nurlandırmak için, ma'rifetullah'a ermek için, tabii böyle bir çalışma gerekiyor.

Hani öğrenciler öğrenciliklerini yapıyorlar da ondan sonra iş hayatına atılıyorlar. Birtakım çalışmalar, hazırlıklar yapılmadan bu işler yapılamıyor. Hayatın Allah'ın rızasına uygun geçmesi için de, bir uzlet terbiyesi alması lâzım insanların.

Allah-u Teâlâ Hazretleri bizi o güzel terbiyeleri alanlardan eylesin... İçimizdeki kusurları düzeltip kâmil bir insan olmaya bizi muvaffak eylesin... Ömrümüzü kâmil bir insan olarak, hem kendimizin menfaatine, hem toplumumuzun menfaatine; hem Allah'ın rızasına uygun, hem dünyamıza, hem ahiretimize yarayacak şekilde, güzel bir şekilde geçirmeyi nasib eylesin... Ve huzuruna...

Tabii bütün işlerin sonucu odur, aslı esası odur, ana gâye odur, Allah'ın huzuruna sevdiği râzı olduğu bir kul olarak varmamızı nasib eylesin... Sevdiği kullarıyla beraber eylesin... Cennetiyle, cemâliyle cümlemizi müşerref eylesin...

Aziz ve sevgili Akra dinleyicileri, tekrar sizleri hürmetle selâmlarım. Cumanız mübarek olsun... Allah iki cihan saadetine cümlenizi erdirsin...

Es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llâhi ve berekâtühû!..

Prof. Dr. Mahmud Es'ad COŞAN

03. 11. 1995 - AVUSTURYA

[Bütün CUMA SOHBETLERİ'ne PDF olarak ulaşmak için tıklayınız.](#)

